

AHOLI TURMUSH FAROVONLIKNI SAMARALI BOSHQARISHNING KAMBAG'ALLIKKA QARSHI KURASHDAGI O'RNI, UNING ASOSIY OMILLARI

Negmatillaeva Zarina Baxodirovna

Buxoro muxandislik-texnologiya instituti Iqtisodiyot va menejment kafedrası stajyor o'qituvchisi

Annotatsiya: *Aholi turmush farovonligini samarali boshqarishning kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati katta. Bunday boshqaruv tizimi kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini ta'minlashning asosiy vositasi bo'lib, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash, iqtisodiy o'sishga ko'maklashish va mamlakatda aholining umumiy farovonligini oshirish uchun xizmat qiladi. Aholi turmush farovonlikni samarali boshqarishning kambag'allikka qarshi kurashdagi o'rni, uning asosiy omillari haqida batafsil so'z yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *kambag'allik, turmush farovonligi, iqtisodiy, ijtimoiy ehtiyoj, turmush darajasi, arzon uy-joy, atrof-muhit.*

Dunyo siyosatchilari iqtisodiy o'sishni qamrab oluvchi va mintaqadagi barcha guruhlarga, ayniqsa, eng kambag'al 40 foizga yetib borishini ta'minlaydigan siyosat va dasturlarni ishlab chiqishga intilmoqda. Jahon banki xodimlarining yangi hujjati eng quyi 40 foiz aholi orasida qashshoqlikni keltirib chiqaradigan asosiy omillarni aniqlandi.

Kambag'allik bilan bog'liq muammolar uning hajmini o'lchash bilan bog'liq. Bu toifalar nafaqat aholi daromadlari va iste'moli bilan chegaralanib qolmay, balki turmush sharoiti xususiyatlarini, aholining madaniy-ma'rifiy darajasi ko'rsatkichlarini, sog'liqni saqlash, demografiya va ekologik vaziyatni o'z ichiga oladi. Daromadning kambag'alligini aniqlash uchun eng kam yashash darajasini aks ettiruvchi qashshoqlik chegarasini hisoblash odatda qabul qilinadi. Garchi ko'pchilik mamlakatlar xalqaro tashkilotlar tomonidan tavsiya etilgan umume'tirof etilgan xususiyatlardan foydalansalar ham, qashshoqlikni baholash metodologiyalarida mamlakatlar turlicha. Masalan, O'zbekistonda kam ta'minlangan (ya'ni davlat ijtimoiy qo'llab-quvvatlashiga muhtojlar) sonini aniqlash uchun "Mahalla" tizimi orqali kambag'allikni aniqlashning qo'llash usuli qo'llaniladi, bunda ajratilgan byudjet mablag'lari kam ta'minlangan qatlamlar o'rtasida taqsimlanadi. Ya'ni oilalar, mahallada yashovchi shaxsning arizasi va shu yoki mahalla vakillaridan iborat komissiya qarori asosida.

Aholi turmush farovonligi — bu jamiyatdagi har bir insonning iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondira oladigan darajada yashash sharoitlari bilan ta'minlanganligi darajasidir. Bu tushuncha keng qamrovli bo'lib, u nafaqat iqtisodiy jihatlarni, balki ta'lim, sog'liqni saqlash, ekologik toza muhit va ijtimoiy adolat kabi sohalarni ham qamrab oladi.

Turmush farovonligini boshqarishning asosiy maqsadi aholining ijtimoiy xavfsizligini ta'minlash, ularning moddiy ehtiyojlarini qondirish va ularning jamiyatda o'z o'rnini topishiga ko'maklashishdan iborat. Shu nuqtai nazardan qaraganda, farovonlikni ta'minlash jarayonida davlat siyosati va strategiyalar muhim o'rin tutadi.

Aholi farovonligini samarali boshqarish kambag'allikni kamaytirishda asosiy omil hisoblanadi, chunki u quyidagi jihatlar orqali kambag'allarni himoya qiladi va ularning turmush darajasini oshiradi:

1. Iqtisodiy imkoniyatlarni yaratish: Aholi farovonligini boshqarishda iqtisodiy rivojlanish dasturlari va yangi ish o'rinlarini yaratish ustuvor hisoblanadi. Bu orqali kam daromadli aholiga ish topish imkoniyatini taqdim etish orqali ularning turmush darajasi yaxshilanadi.

2. Ta'lim va malakani oshirish: Ta'lim xizmatlariga kirishni kengaytirish va aholining bilim va malakasini oshirish kambag'allikni kamaytirishning samarali usulidir. Chunki ta'limli insonlar mehnat bozorida yanada ko'proq imkoniyatlarga ega bo'ladi va ular o'z imkoniyatlarini kengaytirish orqali iqtisodiy jihatdan mustahkamlanadi.

3. Uy-joy sharoitlarini yaxshilash: Har bir fuqaro uchun qulay va arzon uy-joy sharoitlarini yaratish kambag'allik darajasini pasaytirishga katta hissa qo'shadi. Uy-joy sharoitlari yaxshilanganda odamlar o'zining turmush darajasi oshayotganini his qiladi, bu esa ularning ruhiy va ijtimoiy holatiga ijobiy ta'sir qiladi.

4. Moliyaviy resurslarga kirishni ta'minlash: Kambag'allikni qisqartirishda mikromoliyalash xizmatlari va kichik bizneslarni qo'llab-quvvatlash dasturlari katta ahamiyatga ega. Bunday dasturlar kambag'allarga o'z biznesini yo'lga qo'yish va moliyaviy barqarorlikka erishish imkoniyatini taqdim etadi.

5. Sog'liqni saqlash xizmatlariga kirishni yaxshilash: Sog'liqni saqlash xizmatlarining yuqori darajada bo'lishi fuqarolarni kasalliklardan himoya qilib, ularning iqtisodiy imkoniyatlarini oshiradi. Sog'lom odamlar mehnat faoliyatida ko'proq muvaffaqiyatga erishadi, bu esa iqtisodiy jihatdan ularning mustaqilligini ta'minlaydi.

6. Ekologik holatni yaxshilash: Atrof-muhitning sog'lomligi ham aholi turmush farovonligiga katta ta'sir qiladi. Ekologik jihatdan xavfsiz va sog'lom muhitda yashovchi aholi sog'lom va faol bo'lib, mehnat qilish imkoniyati yuqori bo'ladi. Bu esa ularning kambag'allikdan chiqishiga yordam beradi.

Aholi turmush farovonligini oshirish maqsadida amalga oshiriladigan samarali siyosatlar bir qator yo'nalishlarni qamrab oladi. Bu siyosatlar davlat va xususiy sektorlar hamkorligida amalga oshirilishi lozim. Quyida ba'zi asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratamiz:

Iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish

Ish o'rinlari yaratish va daromad manbalarini oshirish kambag'allikni qisqartirishda asosiy omildir. Davlat va xususiy sektor hamkorligida yangi ish o'rinlari tashkil etish, shuningdek, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish orqali aholi o'z moliyaviy ehtiyojlarini qondirishi mumkin. Kichik va o'rta biznesning rivojlanishi esa iqtisodiy o'sishning barqaror omilidir.

Ta'lim sektorini takomillashtirish

Ta'lim sektorini rivojlantirish — turmush farovonligini oshirishning uzoq muddatli strategiyasi. Bunda maktabgacha ta'limdan tortib, oliy ta'limgacha bo'lgan barcha bosqichlarda sifatli ta'limni ta'minlash zarur. Bundan tashqari, malaka oshirish dasturlari orqali fuqarolarni yuqori daromadli sohalarda ish bilan ta'minlash imkoniyatini oshirish lozim.

Ijtimoiy ta'minot tizimini kuchaytirish

Ijtimoiy ta'minot tizimi iqtisodiy jihatdan zaif bo'lgan qatlamlarni qo'llab-quvvatlashning muhim yo'nalishidir. Nafaqalar, subsidiya va boshqa ijtimoiy yordam dasturlari orqali kambag'allarga yordam berish orqali ularning iqtisodiy xavfsizligi ta'minlanadi. Bu tizim fuqarolarni iqtisodiy sharoitlariga qaramay minimal ehtiyojlarini qondiradigan darajaga yetkazadi.

Moliyaviy resurslarga kirishni yaxshilash

Moliyaviy xizmatlarga kirishni ta'minlash orqali kambag'allar o'z bizneslarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Kichik biznes uchun kreditlar, mikromoliyalash xizmatlari va moliyaviy savodxonlikni oshirish dasturlari aholini iqtisodiy jihatdan mustahkamlashda muhimdir.

Sog'liqni saqlash tizimini takomillashtirish

Sog'liqni saqlash xizmatlarining kengaytirilishi va arzonlashtirilishi kambag'allikni qisqartirishda asosiy yo'nalishlardan biridir. Bunda tibbiy xizmatlarga kirishni osonlashtirish, davolanish uchun moliyaviy yordam dasturlarini joriy etish orqali aholi sog'lig'ini himoya qilish va iqtisodiy mustaqilligini oshirish mumkin.

Iqtisodiyoti o'tish davridagi mamlakatlarda yuqoridagi muammolarni bartaraf etish uchun qashshoqlikni qisqartirish strategiyasini ishlab chiqish kerak, bu strategiya doirasida aholi farovonligini, shu jumladan uning kam ta'minlangan qatlamini barqaror barqarorlikni ta'minlash prizmasidan o'sishga erishish yo'llari. iqtisodiy o'sish, samarali boshqaruv va huquqiy islohotlar, samarali ijtimoiy siyosat olib borish va mintaqaviy rivojlanishning ijtimoiy omillarini kuchaytirish lozim.

Xulosa Aholi turmush farovonligini samarali boshqarish va kambag'allikni qisqartirish bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Bu boshqaruv orqali davlat kambag'allik darajasini qisqartirish, aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlash va iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishga erishadi. Ushbu tizim samarali ishlashi uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik, ijtimoiy ta'minot tizimini kuchaytirish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimini takomillashtirish va ekologik muhitni yaxshilash kabi chora-tadbirlar zarur. Shu orqali jamiyatda turmush farovonligini oshirish, aholining barcha qatlamlariga iqtisodiy imkoniyatlar yaratish va kambag'allikni qisqartirish maqsadiga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvar, PF-60-son 2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida Farmoni. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022 y., 06/22/60/0082-son).

2. Madrahimov U.A. O'zbekistonda barqaror iqtisodiy o'sish sifatini oshirish yo'llari. I.f.d.avtoreferati. Toshkent. 2017 y. - 17 b.

4. Руководство по измерению бедности. ЕЭК, ООН, Нью-Йорк-Женева, 2017 г. с.4.

5. Jumayev N. Koronavirus ortidagi iqtisodiy muammolar, kambag'allik, oshayotgan tashqi qarz va YeOII. 16.04.2020. <https://kun.uz>

6. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qatiyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. - Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 156 b.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2020 yil 24 yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi. "Xalq so'zi" gazetasi, 2020 yil 25 yanvar, № 19 (7521).

8. Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). IJTIMOIIY TARMOQLARDAN MAQSADLI FOYDALANISH IMKONIYATLARI. *Научный Фокус*, 2(17), 125-130.

9. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. *Scientific Impulse*, 1(2), 535-537.

10. Kamolovich, B. E., & Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA SOHA MUTAXASSISLIK FANI BO 'YICHA IQTIDORLI O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASH. *Scientific Impulse*, 2(18), 125-131.

11. Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). IJTIMOIIY TARMOQLARDAN MAQSADLI FOYDALANISH IMKONIYATLARI. *Научный Фокус*, 2(17), 125-130.

12. Mustafaqulov Sh. Murodullayev N. va boshqalar. O'zbekistonda kambag'allikni aniqlash va qisqartirish davlat siyosati darajasida. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" Ilmiy elektron jurnali. 80 b №1, yanvar-fevral, 2020 yil. <http://iqtisodiyot.tsue.uz>